

Recensie Knapzak praktijkgidsen, Begaafde onderpresteerders

Patricia Versnel

Patricia Versnel-Blom, Specialist Begaafdheid SE/ZOO®, die naast haar eigen praktijk Denklessen in Almere vier bovenschoolse plusklassen begeleidt, houdt dit boekje tegen het licht van haar eigen ervaringen met leerlingen, ouders en leerkrachten.

Een echte praktijkgids, dat is dit handzame boekje van Eleonoor van Gerven. Zij biedt in dit boekje drie hulpbronnen:

- Achtergrondinformatie over onderpresteren
- Suggesties om je eigen begeleidingsstrategie te ontwikkelen
- Gereedschap om oplossingsgerichte interventies te bedenken

Eleonoor van Gerven neemt de lezer mee in het onderzoek naar de werkwijze om een onderpresteerder te begeleiden. In tegenstelling tot andere boeken over onderpresteren, die de laatste jaren zijn verschenen, wordt in dit boek goed duidelijk wat onderpresteren is en wat niet. Het onderpresteren heeft alles te maken met realistische verwachtingen in relatie tot de beschikbare informatie over de aanleg van de leerling, het (leer)gedrag van de leerling en de onderwijsomstandigheden. Dat maakt duidelijk hoe belangrijk het is dat je kunt begrijpen wat je mag verwachten van een leerling. Welke vaardigheden zijn nog niet voldoende ontwikkeld? En komt dat door de omstandigheden, of door de aanleg van de leerling?

Iedere leerkracht kent het wel: Deze begaafde leerling, daar moet toch meer in zitten? Hoe komt het dat het niet lukt? Wat kan ik daaraan doen? Vaak heb je meer vragen dan oplossingen en is het lastig te bedenken waar je moet beginnen met die zoektocht.

Want hoe gaat het vaak in de praktijk? Een leerling presteert niet (meer) naar verwachting. De school stelt de vraag aan zichzelf: Is deze leerling wel begaafd? En de leerling doet een WISC. Ja, inderdaad, deze leerling heeft meer uitdaging nodig. In het advies van de psycholoog staan de bekende voorstellen over wijzigingen in het onderwijsaanbod: Compacten, verrijken. Vervolgens vindt de leerling die nieuwe uitdagende stof toch niet leuk, zelfs saai. Hij laat het in de la liggen. Wat is er dan aan de hand? In mijn eigen praktijk krijg ik regelmatig zo'n vraag. Daar is niet één, twee, drie antwoord op te geven, want het kan verschillende oorzaken hebben.

Van Gerven start in het tweede deel van het boekje met een lijst van signalen die op onderpresteren zouden kunnen duiden en biedt daarna een duidelijke structuur om alle gegevens in kaart te brengen. Dit geeft de leerkracht al meteen een goede houvast. Wat zijn de feiten? En wat is nog onduidelijk? Wie en wat speelt een rol in het leergedrag van deze leerling? Hoe kan ik antwoorden krijgen op deze vragen?

Om dit te voorkomen geeft Van Gerven een leidraad voor een andere zoektocht, nl wat moet er nu verder in kaart gebracht worden om te begrijpen waar de leerling tegenaan loopt?

In het derde deel gaat Van Gerven in op het veranderen van het gedrag van de leerling en het systematisch bedenken van een oplossingsgerichte aanpak. Het is het van belang dat iedereen die in dit proces betrokken is, beseft dat niet alleen de leerling zich anders zal moeten gaan gedragen, maar vooral de leerkracht en ook de ouders. Kinderen kunnen moeilijk op eigen kracht veranderen. Wat zij wel doen, is reageren op het gedrag van een ander en dus ook op het veranderde gedrag van een ander.

Wat zie ik nog met enige regelmaat gebeuren? Leerkrachten en ouders denken dan in oplossingen. Het onderwerp moet beter aansluiten bij de interesse van de leerling, of misschien is het toch te moeilijk. Met de beste bedoelingen wordt er een zoektocht gestart die soms niet tot het gewenste resultaat leidt.

De leerling vindt het werk saai. Na observatie blijkt dat hij veel tijd nodig heeft om aan die taak te beginnen. Hij probeert wat, maar komt er niet goed uit. Eigenlijk doet deze leerling niet veel en hij krijgt ook niet de beloning van het gevoel dat hij iets af heeft. Natuurlijk is dat saai. Na een diagnostisch gesprek blijkt dat zijn taakaanpak voor deze complexe taak onvoldoende ontwikkeld is. En eigenlijk wil hij gewoon meedoen met de klas. Hij wil niet anders zijn en hij vindt het fijn om anderen te helpen, als hij klaar is met zijn werk.

Aangezien het de bedoeling is dat de leerkracht iets anders gaat doen, heeft zij/hij creativiteit nodig om een goede oplossing te bedenken. Anders doe je al snel weer meer van hetzelfde. Van Gerven geeft de suggestie om de Denkhoeven van de Bono te gebruiken als middel om eens het probleem vanuit diverse perspectieven te bekijken.

Om op ideeën te komen voor passende interventies, maakt Van Gerven gebruik van SCAMPER, afkomstig van Michael Mikaldo, die hiermee de beginletters aangeeft voor verschillende manieren om het creatieve denken te bevorderen. In het boekje wordt elke manier geïllustreerd met een voorbeeld van een interventie. Dit geeft dus al zeven verschillende interventies, waardoor je als leerkracht meer inzicht krijgt in welke problemen voor kunnen komen en welke oplossingen mogelijk zijn. Van Gerven houdt de interventies beperkt en overzichtelijk. Dat maakt dat veel

leerkrachten daar vermoedelijk goed gebruik van durven maken. En tegelijkertijd maakt het duidelijk dat een leerling soms met een kleine aanpassing enorm geholpen wordt.

In het vierde deel wordt het gereedschap om zelf interventies te bedenken beschreven. Ook hier wordt gebruik gemaakt van SCAMPER en staan er voorbeelden van problemen en interventies naast elkaar. Maar niet voordat er nog een suggestie gedaan wordt om samen met een leerling na te gaan of de gekozen oplossing wel het gewenste resultaat geeft. Daarmee maak je de leerling mede-eigenaar van het probleem en de oplossing.

De kracht van dit boekje zit in de vele praktijkvoorbeelden van redenen van onderpresteren, de vele mogelijke interventies, maar vooral in de helderheid en overzichtelijkheid van de beschrijvingen. De benodigde theorie staat zeer beknopt en begrijpelijk direct bij de praktijkvoorbeelden. Al met al maakt dat dat het concept onderpresteren heel goed duidelijk wordt. Daarnaast stimuleert Van Gerven

leerkrachten gebruik te maken van hulpmiddelen voor creatief denken. Laat dat nu net ook het hogere orde denken betreffen, waarvan we menen dat dat op het onderwijsprogramma hoort van begaafde leerlingen.

We kennen Eleonoor van Gerven als een pedagoge die meerdere gedegen overzichtswerken over hoogbegaafdheid heeft geschreven, al dan niet met anderen. Dit boekje is echt geschreven voor de leerkracht die direct aan de slag wil. Door dit boekje komt een leerkracht zelf op ideeën voor interventies en zelfs op leuke en zinvolle lessen voor de begaafde leerlingen. Naar mijn idee ook een must-have voor de leerlingadviseurs en ambulante begeleiders, omdat zij door dit boekje een goed inzicht krijgen hoe een onderpresteerder zich kan gedragen en hoe zij leerkrachten kunnen ondersteunen.

Eleonoor van Gerven (2013). Knapzak Praktijkgidsen. Begaafde onderpresteerders. Nieuwolda: Leuker.nu